

Tomáš Halamka – Andrej Virdzek (eds.): Jak číst politické myslitele?
Praha, Nakladatelství Karolinum 2020. 312 s.

Kolektivní monografii *Jak číst politické myslitele?* vydalo nakladatelství Karolinum v prvním „covidovém“ roce, byla by ovšem velká škoda, kdyby tato zdařilá a potřebná publikace zapadla vinou změněné společenské situace během pandemie, kdy byla knihkupectví po dlouho dobu zavřená a knihu nebylo možné veřejně představit. Tématem knihy je výklad textů politického myšlení a jejich porozumění, v českém prostředí při tom jde vůbec o první publikaci podobného rozsahu věnující se výhradně tomuto tématu. Editoři knihy, Tomáš Halamka a Andrej Virdzek, v jejím „Úvodu“ připomínají fakt „interpretační nejednoznačnosti filosofických textů, respektive jejich otevřenost stále novým a novým výkladům“ (s. 12).¹ Sama tato skutečnost vyzývá k tomu, abychom se o výklad filosofických textů pokoušeli, a cílem předkládané publikace je nabídnout možné metodologické nástroje k uchopení textů politického myšlení pomocí přehledu nejdůležitějších přístupů, s nimiž se můžeme setkat v akademickém světě zhruba od 50. let dvacátého století.

Autoři knihy se rozhodli představovat jednotlivé přístupy prostřednictvím výkladu metodologie zastávané vybranými mysliteli; knihu tak kromě „Úvodu“ tvoří dvanáct kapitol, v nichž jsou postupně probíráni autoři, jež jsou významní z hlediska své práce na poli metodologie společenských věd a politické filosofie. V předchozí větě je záměrně uvedeno dvojitě kritérium výběru, neboť v knize se setkáváme jak s představením myslitelů, jejichž práce v oblasti metodologie společenských věd po druhé světové válce je nezastupitelná (H.-G. Gadamer, R. Koselleck, J. Schneewind, L. Althusser, M. Foucault) a pro něž politická filosofie nebyla (vždy) středem zájmu, tak s klíčovými postavami politické filosofie 20. století, které systematickou metodologickou nauku nikdy nevypracovaly, případně byl jejich přístup ke čtení textů politické filosofie podřízen jejich výkladu dějin a cílům politické filosofie jako takové (L. Strauss, H. Arendtová). Konečně jsou v knize představeni autoři, kteří se systematicky věnovali textům politické filosofie a zároveň přišli s originálním přístupem k jejich výkladu (Q. Skinner, J. G. A. Pocock, M. Freeden, E. Laclau, S. M. Okinová). Výčet probíraných myslitelů v rámci tohoto poněkud snad až příliš příbližného dělení ukazuje, že autoři se ve své knize snažili obsáhnout skutečně odlišné přístupy ke čtení textů politického myšlení, širší záběr je zřejmá i z toho, že kniha zahrnuje jak anglosaskou, tak německou, ale i románskou (především francouzskou) jazykovou oblast.² Každého myslitele v knize představuje jiný autor, při-

1 Všechny stránkové odkazy v závorkách v textu se vztahují k recenzované publikaci.

2 O kritériích výběru sami autoři hovoří v „Úvodu“. Viz Halamka, T. – Virdzek, A. (ed.), *Jak číst politické myslitele?* Praha, Nakladatelství Karolinum 2020 (s. 14–15).

čemž do publikace přispěli jak filosofové, tak politologové a historici z rozmanitých akademických pracovišť.³

Podobná publikace se hned zkraje vystavuje možné kritice z opomenutí toho či onoho zásadního autora; Tomáš Halamka a Andrej Virdzek sami tuto výtku zmiňují v „Úvodu“, kde vysvětlují záběr publikace, její cíle a zaměření. Na jednu stranu můžeme litovat absence některých myslitelů (samí autoři uvádějí jména J. Dunna, Ch. Taylora, P. Ricoeura, D. LaCapry a E. Bettiho), na druhou stranu editorské rozhodnutí přinést knihou reprezentativní a vyvážený výběr je dodrženo. Kniha pokrývá široké spektrum přístupů a její rozsah (tři sta stran textu) je přiměřený. Nevyhnutelně dochází k jistému zjednodušení probírané tematiky, jedná se však o úvod do studia probíraných myslitelů a jejich metodologických přístupů a k tomu kniha postačuje více než dobře.⁴

Další možnou výtkou u tohoto typu publikací (kolektivní monografie) může být nahodilě řazení jednotlivých kapitol od různých autorů bez jakéhokoli vzájemného propojení. Autoři knihy se s tímto problémem vypořádali dle mého soudu poměrně zdařile: na mnoha místech najdeme vnitřní odkazy na jiné kapitoly, jinde jsou probíraní autoři a jejich přístupy přímo navzájem srovnávání a konfrontování, aby vyšla najevo vzájemná blízkost, případně odlišnost. Jednotného vyznění knihy chtěli autoři zjevně docílit též jednotnou strukturou kapitol (úvod do problému, stručná biografie probíraného myslitele, předvedení jeho metodologického přístupu, závěr, literatura); jde o rozhodnutí, které sice ve čtenáři vyvolává po jisté době pocit únavy z již viděného, na druhou stranu je však kniha přehledná a umožňuje případně samostatné čtení jednotlivých kapitol.

Publikace nepředstavuje nijak snadné čtení, snaha autorů představit probírané myslitele přístupným jazykem je však zřejmá a v knize se dobře daří celou dobu pojíkat srozumitelnost s nastíněním hloubky zkoumaných problémů. Ráda bych též zdůraznila přínos toho, že jde o původní českou práci, někteří probíraní autoři jsou v českém akademickém prostředí skrze překlady dobře známi, u jiných (např. J. G. A. Pocock, S. M. Okinová, J. Schneewind, M. Freeden, R. Koselleck) nám však jejich práce v češtině doposud chybí, což vede k tomu, že navzdory významu těchto autorů pro současný výzkum ve společenských vědách je pochopení jejich vlivu omezeno v českém prostředí na úzký okruh badatelů. Nejen v tomto ohledu je kniha cenným přínosem ke stávající literatuře jak v oblasti politické filosofie, tak politologie či filosofie obecně. Všechny příspěvky si zároveň drží po celou dobu dobrou úroveň, řazení jednotlivých myslitelů (které sleduje jejich geografické vymezení, ale též jejich časové zařazení) je taktéž dobře čitelné, vhodným závěrem se mi zdá

3 Kromě obou editorů svazku se jedná o K. Andělovou, J. Bību, J. Fraňka, J. Chotaše, T. Koblížka, L. Kobovou, M. Křížkovského, P. Kužela, J. Květinu, O. Micku a J. Růžičku.

4 Nemůžeme však hovořit o představení autorů „v jejich plném bohatství“ (tamtéž, s. 14), jak proklamují autoři v „Úvodu“, na to v knize skutečně není potřebný prostor.

být uvedení do interpretačního přístupu Susan Moller Okinové, a tedy feministického čtení kánonu politické filosofie, které je v českém prostředí stále nesamozřejmé, dokonce bych si dovolila přímo říci provokativně.

Určité připomínky mám k formátu, v němž je uvedena literatura k jednotlivým myslitelům. Je jistě dobře, že je použita literatura uvedena v závěru každé kapitoly (a nikoli až souborně na konci knihy), v rámci publikace jde o velmi cenný nástroj. Konkrétně je tomu tak, že literatura je vždy rozdělena do dvou oddílů, a to „Doporučená literatura“ a „Bibliografie“. Při probírání určité knihy v hlavním textu je uveden nejprve její název v originále, v závorce je pak uveden český překlad názvu a datum prvního vydání.⁵ Z uvedeného však není zřejmé, zda určitá kniha byla česky vydána, či nikoli, jistý zmatek do věci vnáší i fakt, že knihy uvedené v „Doporučené literatuře“ a v „Bibliografii“ se místy překrývají. Myslím, že by bývalo stálo za úvahu zařadit zvláště primární literaturu a v hlavním textu lépe vyznačit, zda kniha existuje v českém překladu. Uvedení data prvního vydání je jistě zajímavé, nicméně neodpovídá datu vydání, z něhož autor podle bibliografie čerpá. To je pochopitelné, ovšem vzhledem k tomu, že na knihy je v toku textu odkazováno datem jejich vydání, nikoli názvem, příliš to na orientaci v sekundární literatuře nepřidává.

Těž bych uvítala, kdyby byli v literatuře uváděni autoři překladů, jde o nezanedbatelnou informaci. V knize se nevyskytuje mnoho překlepů a chyb, dala bych však přednost skloňování Grotius – Grotia (nikoli Grotiuse), neboť jde o latinizovanou podobu holandského jména.⁶ Samostatným problémem (o němž překladatelé v dnešní době velmi živě diskutují a autoři publikací jej zmiňují v poznámce pod čarou⁷) je přechylování, tedy přítomnost či absence koncovky –ová u zahraničních autorek. V dnešní době v akademickém prostředí často prosazovaná podoba ženských příjmení bez koncovky –ová vede v češtině k možné nesrozumitelnosti při uvádění jména v jiném než 1. pádě (viz závěrečná kapitola knihy), zvláštěně též působí fakt, že v knize je podle „Obsahu“ kapitola věnovaná Hannah Arendtové a vedle toho jiná věnovaná Susan Moller Okin (matoucí je to v rámci odkazů na další autory/autorky v této závěrečné kapitole, kde jsou ženy uváděny zásadně bez –ová, ovšem u knih přeložených do češtiny –ová uvedeno je – např. Elshtainová). Sama bych se přimlouvala za jednotnost napříč celou knihou, ostatně o jednotné formální vyznění se autoři v knize jinak úspěšně pokoušejí.⁸ Ve zmiňované kapitole je dobře vidět, jak sám jazyk formuje naše uchopení skutečnosti, jak důležitou a nedílnou součástí každé metodologie je jazykový výzkum a jak se náš přístup k dané věci v čase proměňuje.

5 Viz též tamtéž poznámka pod čarou č. 9 (s. 26).

6 V kapitole „E. Laclau a rétoričnost“ se opakovaně objevuje „paradistola“ místo „paradiastola“.
Viz tamtéž, s. 272.

7 Tamtéž, s. 256, pozn. č. 212.

8 V „Úvodu“ je psáno „Okinová“, v kapitole věnované této autorce pak důsledně „Okin“.

Kniha *Jak číst politické myslitele?* bezpochyby splňuje záměr svých autorů, totiž čelit absenci „jakékoliv podobné publikace v českém jazyce“ (s. 23). Je skutečně dobře, že tu takovou knihu nyní máme; doporučit ji můžeme nejen studentům politické filosofie a politologie, ale všem akademikům na poli společenských věd. Lze jen doufat, že i díky této publikaci se u nás bude výzkum politické filosofie dále rozvíjet a že se bude opírat o solidní metodologický základ.

Hana Fořtová

Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
fortova@flu.cas.cz

Ondřej Sikora – Jakub Sirovátka (vyd.): Lévinas v konfrontaci

Praha, OIKOYMENH 2019. 278 s.

Názov recenzovanej kolektívnej monografie je pomyselným nastavením zrkadla Levinasovi, ktorý sa netajil ambíciou od základov prehodnotiť západnú filozofickú tradíciu. Autori z rôznych generácií si vytýčili za cieľ konfrontovať Levinasa s jeho skutočnými i domnelými kritikmi, pričom „kromě porozumění Lévinasovi je ambicí těchto studií rovněž porozumění jeho oponentům“ (s. 7).¹ Autori súčasne priznávajú, že reagujú hlavne na Levinasovu filozofiu, ako ju poznáme z knihy *Totalita a nekonečno*. Jeho neskorším dielam venujú o čosi menšiu pozornosť.

Isteže Levinas zjednodušoval, keď v *Totalite a nekonečnu* rôzne filozofické tradície hodil do jedného vreca a filozofiu od Sokrata po Heideggera označil za egoológiu.² Na druhej strane jeho kritika priniesla pre súčasné myslenie podstatné rozlíšenia a nemožno ju zjednodušene označiť za nejaké moralizujúce odsúdenie európskeho myslenia ústiaceho do druhej svetovej vojny. Levinasova kritika je totiž pokusom myslieť naďalej a zároveň nanovo, a tak zostať verný tradícii západnej filozofie tým, že jej idey berie skutočne vážne a nachádza ich aj v živote spoločnosti. Takýto pohľad môže následne pozmeniť interpretáciu vzťahovania sa Levinasa k jeho filozofickým predchodcom, osobitne k Heideggerovi. Zámerom expresívne-

1 Všetky stránkové odkazy v zátvorkách v texte sa vzťahujú k recenzovanej publikácii.

2 Levinas, E., *Totalita a nekonečno. Esej o exterioritě*. Přel. M. Petříček – J. Sokol. Praha, OIKOYMENH 1997, s. 28–29.